

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2016.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija) izstrādā un labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai. (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir īstermiņa politikas plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programmā ietvertu pasākumu īstenošanu nodrošina Ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – Inspekcija):

- Ministrija nodrošina un administrē Valsts programmas II nodaļas 2.1 un 2.4.apakšnodaļā noteiktos pasākumus;
- Inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļā, II nodaļas 2.2. un 2.3.apakšnodaļā noteiktos pasākumus.

I. ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- nodrošināt personām nepieciešamo atbalstu krīzes situācijās;
- veicināt vardarbības gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt psiholoģisku atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem;
- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijā bērniem, vecākiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam vietā, kurā uzturas bērni (klātienē);
- sekmēt vardarbības gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu, izglītojot speciālistus.

1.1. Psiholoģiskās palīdzības sniegšana

Bērna pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai ir nepieciešama ģimeniska vide, sapratnes un mīlestības gaisotne. Ikvienā ģimenē var rasties situācijas, kad nepieciešams informatīvs atbalsts, psiholoģiska un sociāla palīdzība, kā arī citi pakalpojumi ģimenes pilnvērtīgai funkcionēšanai. Ģimenēs, kuras uzņēmušās rūpes par bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, nereti ir dažādas problēmas, kā arī nereti vecākiem un bērniem veidojas dažādas konfliktsituācijas. Lai veicinātu bez vecāku gādības palikušo bērnu pilnvērtīgu un harmonisku iekļaušanos ģimenēs un sniegtu atbalstu ģimenēm, kurās pastāv konflikti, ir nepieciešams nodrošināt psihologu konsultācijas.

Prakse un pieredze darbā ar audžuģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem ir parādījusi, ka nepieciešams turpināt nodrošināt iespēju iepriekš minētajai auditorijai piedalīties atbalsta grupās, kas ir viens no psiholoģiskās palīdzības sniegšanas veidiem, tādējādi nodrošinot iespējami labāku bērnu emocionālo vajadzību nodrošinājumu.

Ņemot vērā to, ka Latvijā joprojām trūkst audžuģimeņu, ir nepieciešams finansējums gan potenciālo audžuģimeņu apmācībām, gan nepieciešams papildus apmācīt tās audžuģimenes, kuras darbojas trīs un vairāk gadu, kā to nosaka Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr.1036 „Audžuģimenes noteikumi”.

Latvijā 2014. gadā saskaņā ar bāriņtiesu sniegto statistiku par adoptētājiem ir atzītas 114 personas, katru gadu Latvijā adoptē vairāk nekā 100 bērnus. Pēdējos gados ir vērojams adoptētāju un adoptēto bērnu skaita pieaugums. 2014. gadā tika sniegti priekšlikumi par potenciālo adoptētāju apmācību, piedaloties Ministrijas organizētajā darba grupā grozījumu veikšanai Ministru kabineta 2003. gada 11. marta noteikumos Nr.111 “Adopcijas kārtība”. Lai savlaicīgi sagatavotu potenciālos adoptētājus jaunajiem nosacījumiem, ir nepieciešams uzsākt apmācības jau laikus, lai pēc grozījumu šajos Ministru kabineta noteikumos spēkā stāšanās neaizkavētos adopcijas process. Lai nodrošinātu kvalitatīvāku adopcijas procesu un nodrošinātu bērna tiesību aizsardzību, savlaicīgi risinātu iespējamās problēmas adoptētāju ģimenēs, ir ļoti svarīgi nodrošināt potenciālo adoptētāju apmācības, kas viņiem ļautu pilnīgāk izprast adoptējamo bērnu emocionālās vajadzības, jautājumus, kas saistīti ar bērna veselības aprūpi, un citiem bērnam un ģimenei kopumā svarīgiem jautājumiem.

Finansējums – 93 500 EUR

Rezultāti:

1 Nodrošināta iespēja saņemt vismaz 2 500 psihologa konsultācijas adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā (ja ir bāriņtiesas vai sociālā dienesta atzinums par nepieciešamību), bez vecāku gādības palikušiem bērniem (arī pēc pilngadības

sasniegšanas līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai) un atzinumu sniegšana bāriņtiesām.

2. Izveidotas un izglītotas vismaz 15 audžuģimeņu, viesģimeņu, adoptētāju un aizbildņu ģimeņu atbalsta grupas.

3. Apmācītas 70 potenciālās audžuģimenes.

4. Īstenota audžuģimeņu zināšanu pilnveides programma, kā rezultātā ir apmācītas 200 audžuģimenes.

5. Apmācīti 70 potenciālie adoptētāji.

1.2. Palīdzības nodrošināšana bērnu iestādēm krīzes gadījumos

Inspekcijas Krīzes intervences komanda, kuras sastāvā ir 13 speciālisti, savu darbību (psiholoģiskas palīdzības nodrošināšanu gadījumos, kad ir gājis bojā bērns, veikts suīcīds, pēc ceļu satīksmes negadījumīem, u.c.) uzsāka 2009.gada nogalē.

2015. gada pirmajā pusgadā kopumā krīzes komanda snīedza palīdzību piecos krīzes gadījumos – 86 bērniem, 14 speciālistīem, sešīem ģīmenes locekļīem. Papīldus snīegtas arī profesionālas konsultācījas cītiem psihologīem, kurī turpīna darbu ar cīetušajīem bērniem, kā arī ņemta dalība starpīnstitucionālās tīkšanās reizēs krīzes gadījuma rīsināšanā.

Balstotīes uz krīzes komandas speciālistu gūto darba pieredzi, darbā tīek īetvertas arī cītas palīdzības formas, ne tīkai pirmās psiholoģiskās palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos. Nepīecīešamības gadījumā bērniem tīek snīegtas arī klātīenes psiholoģiskās konsultācījas, tīek nodrošinātas īzglītojoša rakstura konsultācījas speciālistīem, kurī saskārušīes ar krīzes gadījumu vadīšanu, kā arī tīek veiktī atkārtoti krīzes komandas īzbraukumi gadījumos, kad novērojamas smagas krīzes pazīmes, lai mazinātu pēctraumas stresa sindroma īzraisītās sekas un cīetušais saņemtu profesionālu palīdzību arī īlgtermīnā.

Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepīecīešami papīldus līdzekļī, kuros tīktu īekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzījas, komandējuma īzdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes situācījās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalīfīkācījas paaugstīnāšana, psihologu īndīviduālās konsultācījas pēc smagīem traumatīskīem notīkumiem.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

1. Snīegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācījā bērniem, vecākīem, īzglītības īestāžu darbinīekīem, atbalsta personālam, nodrošinot palīdzības saņemšanu gan īestādēs, kur uzturas bērni, gan ģīmenēs 12 gadījumos.

2. Atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošināta atkārtota palīdzības sniegšana krīzes situācijā cietušajiem.
3. Nodrošinātas bezmaksas psiholoģiskās klātienē konsultācijas krīzes situācijā iesaistītajiem bērniem.
4. Sniegti ieteikumi vecākiem, iestāžu vadītājiem u.c., turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai, sadarbojoties ar citām institūcijām, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un sociālpsiholoģisko darbu ar ģimeni.

1.3. Atbalsta pasākumi vardarbības mazināšanai

Vardarbība ir cilvēktiesību, īpaši tiesību uz dzīvi, drošību, cieņu un fizisko un garīgo integritāti vispārējs pārkāpums. Ekonomiskās situācijas dēļ krīzes situācijas un konflikti ģimenē kļūst arvien biežāki, ietekmējot gan vecāku, gan bērnu garīgo veselību. Nenodrošinot atbalstu ģimenēm šo situāciju atrisināšanai, vēl vairāk pieaugs sabiedrībai nevēlamu parādību, piemēram, noziedzība, alkoholisms, narkomānija, vardarbība pret sevi un citiem, izplatība. Vardarbības mazināšana un tās sekas mazināšana ir cieši saistīta ar sabiedrības izpratni par problēmu, tās iemesliem un sekām, sabiedrības locekļu iespējām aizstāvēt savas vai citu personu tiesības, kā arī valsts pārvaldes iestāžu efektīvu darbu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā noteikto bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Lai mazinātu vardarbības gadījumu skaitu, kas vērsta pret bērniem izglītības iestādēs, kā arī veicinātu iespēju saņemt savlaicīgu palīdzību no pedagogiem, atbalsta personāla un citiem speciālistiem, jāpilnveido speciālistu zināšanas un prasmes konfliktu risināšanā.

Speciālisti, kuriem ir nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, ir noteikti Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹pantā,

Finansējums – 17 440 EUR

Rezultāts:

Apmācīti vismaz 200 valsts un pašvaldību speciālisti 40 stundu apmācību programmā (no tiem 50 psihologi).

1.4. Preventīvie pasākumi vardarbības risku novēršanai bērnu aprūpes iestādēs

Lai uzlabotu un pilnveidotu bērnu drošību bērnu aprūpes iestādēs, Inspekcija Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros 2014.gadā uzsāka izglītēt minēto iestāžu speciālistus par seksuālās vardarbības riskiem. Uzklusot iestāžu speciālistu viedokli, par seksuālās vardarbības risku

novēršanas apmācību saņemtas pozitīvas atsauksmes, speciālisti vērsa uzmanību uz minēto apmācību lietderību, ņemot vērā problēmas aktualitāti.

Daļa bērnu aprūpes iestāžu speciālistu ir apmācīti par seksuālās vardarbības risku izvērtēšanu, tomēr, analizējot bērnu tiesību ievērošanas pārbaūžu rezultātus secināms, ka darbiniekiem trūkst zināšanas un prasmes draudzīgas, ģimeniskas vides veidošanā, kurā katrs bērns varētu justies drošs un pasargāts no vardarbības.

Izvērtējot risku novērtēšanas rezultātus, secināts, ka iestāžu darbiniekiem un speciālistiem ir nepietiekama izpratne, zināšanas un prasmes seksuālās vardarbības risku identificēšanā, novērtēšanā un novēršanā. Līdz ar to ir lietderīgi 2016.gadā turpināt izglītēt minēto iestāžu speciālistus par preventīviem pasākumiem vardarbības risku novēršanai un ģimeniskas vides attīstīšana bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādēs.

Finansējums – 11 380 EUR

Rezultāti:

1. Veiktas 24 stundu izbraukuma apmācības uz vietas ārpusģimenes aprūpes iestādēs.
2. Par preventīviem pasākumiem vardarbības risku novēršanai un ģimeniskas vides attīstīšanai apmācīti 150 bērnu aprūpes iestāžu speciālisti.

Finansējums – 11 380 EUR

1.5. Radošās darbnīcas pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem par bērnu pozitīvās disciplinēšanas metodēm, vardarbības riskiem, sadarbību ar bērnu vecākiem, valsts un pašvaldību institūcijām bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā

Saskaņā ar Latvijas Nacionālās attīstības plānā 2014. – 2020. gadam noteiktajam psiholoģiskā stabilitāte bērībā veido pārliecību par sevi, spēju uzticēties un sadarboties ar citiem. Lai katram jau no bērības nodrošinātu stabilus pamatus attīstībai, svarīgi ir novērst vardarbību ģimenē un izglītības iestādē, sniegt palīdzību krīzes situācijās, palīdzēt iekļauties izglītības iestādē un plašākā sabiedrībā.

Inspekcija 2015.gada pirmajā pusgadā veica 18 pārbaudes, pamatojoties uz saņemtajām sūdzībām. Izvērtējot pārbaūžu rezultātus, secināts, ka pedagogiem trūkst zināšanu un prasmju bērnu pozitīvā disciplinēšanā, īpaši darbā ar bērniem ar uzvedības problēmām. Vienlaikus secināts, ka pedagogi ne vienmēr spēj identificēt vardarbībā cietušu bērnu un nepietiekami pārzina valsts un pašvaldību institūciju kompetences bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā. Vienlaikus secināts, ka pedagogiem ir nepietiekamas prasmes risināt problēmsituācijas, t.sk. konfliktsituācijas ar bērnu vecākiem.

Lai uzlabotu un pilnveidotu bērnu tiesību un interešu nodrošināšanu pirmsskolas izglītības iestādēs, sekmētu drošas un pozitīvas vides veidošanu, Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2015.gadam ietvaros Inspekcija nodrošināja apmācību pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem par bērnu pozitīvās disciplinēšanas metodēm, vardarbības riskiem, sadarbību ar bērnu vecākiem, valsts un pašvaldību institūcijām bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā.

Minētajām apmācībām bija liels pieprasījums, tāpēc 2015.gadā nebija iespējams aptvert visus pirmsskolas pedagogus, kuriem nepieciešamas apmācības. Līdz ar to ir lietderīgi turpināt apmācības arī 2016. gadā.

Finansējums – 8 000 EUR

Rezultāts:

Apmācīti 200 pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogi, 30 stundu apmācību programmā.

1.6. Radošās darbnīcas skolu pedagogiem par vardarbības (mobinga) cēloņiem sekām un risinājumiem skolās

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10. panta pirmajā daļā noteikto, bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību.

Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunī 2015.gada pirmajā pusgadā Inspekcijā saņemta informācija par 429 emocionālās vardarbības un 180 fiziskās vardarbības gadījumiem izglītības iestādēs.

Lai mazinātu vardarbības gadījumu skaitu, kas vērsta pret bērniem izglītības iestādēs, kā arī veicinātu iespēju saņemt savlaicīgu palīdzību no pedagogiem, atbalsta personāla un citiem speciālistiem, 2015.gadā tika realizēta pedagogu apmācība par mobinga (vardarbība, kas izpaužas ilgstošā laika periodā) gadījumu prevenciju un risināšanu. Ņemot vērā problēmas aktualitāti un pedagogu viedokli par apmācību lietderību, apmācības ir turpināmas arī 2016. gadā.

Finansējums – 8 000 EUR

Rezultāts:

Apmācīti 200 valsts un pašvaldību speciālisti, 30 stundu apmācību programmā.

1.7. Vājredzīgo un neredzīgo bērnu un jauniešu sociālās atstumtības risku izvērtēšana

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 54.pantā noteikto bērnam ar īpašām vajadzībām ir tādas pašas tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt vispārējo un profesionālo izglītību atbilstoši savām fiziskajām un

garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē kā jebkuram citam bērnam. Minētā likuma 55.panta otrajā daļā noteikts, ka valsts un pašvaldība palīdz bērnam ar īpašām vajadzībām iekļauties sabiedrībā un nodrošina viņam izglītību, veselības aprūpes un sociālos pakalpojumus atbilstoši normatīvajiem aktiem.

Secināts, ka Latvijā nav veikti pētījumi par vājredzīgu vai neredzīgu bērnu tiesību nodrošināšanu pašvaldībās un izglītības iestādēs.

Ņemot vērā minēto, kā arī, lai novērtētu bērnu un jauniešu dzīves apstākļus un mācību vidi, iespējas saņemt nepieciešamo pedagogu un speciālistu atbalstu, iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā un līdzdarboties sabiedriskajā dzīvē, nepieciešams veikt padziļinātu vājredzīgo un neredzīgo bērnu un jauniešu izpēti Strazdumuižas internātvidusskolā – attīstības centrā vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem, pieaicinot atbilstošus nozares ekspertus. Vienlaikus izpētes ietvaros lietderīgi aptaujāt bērnu vecākus, lai noskaidrotu viedokli par bērna tiesību nodrošināšanas iespējām pašvaldībā un izglītības iestādē.

Finansējums – 5 000 EUR

Rezultāti:

1. Veikta viena padziļinātā izpēte Strazdumuižas internātvidusskolā – attīstības centrā, pieaicinot atbilstošus nozares ekspertus;
2. Izvērtēti iespējamie sociālās atstumtības riski;
3. Izstrādātas rekomendācijas izglītības iestādēm un pašvaldībām darbam ar vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem un jauniešiem bērnu tiesību jomā.

1.8. Atbalsta pasākumi pašvaldību speciālistiem darbā ar riska ģimenēm

Veicot bāriņtiesu darba uzraudzības funkciju un pārbaudot bāriņtiesu lietvedībā esošās lietas, konstatēts, ka bāriņtiesa ne vienmēr ievēro Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” 78.punktā noteikto, respektīvi, lemjot par ārpusģimenes aprūpi bērnam, bāriņtiesa izskaidro bērnam iespējamās ārpusģimenes aprūpes veidus un noskaidro bērna viedokli par viņam piemērotāko ārpusģimenes aprūpes veidu, ja bērns spēj formulēt savu viedokli. Tāpat, saņemot informāciju par iespējamiem bērna tiesību un interešu pārkāpumiem pret bērnu, bāriņtiesas pienākums ir šīs ziņas pēc iespējas ātrāk un vispusīgāk pārbaudīt, lai noskaidrotu, vai ir nepieciešama bāriņtiesas kardināla iejaukšanās ģimenes problēmsituācijās risināšanā.

Bāriņtiesai, īstenojot ar Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1036 “Audžuģimenes noteikumi” uzlikto pienākumu, katru gadu nepieciešams veikt ne tikai dzīves apstākļu pārbaudi un skaidrot audžuvecāku viedokli par grūtībām audžuģimenē ievietoto bērnu aprūpē, bet arī veikt vispusīgas pārrunas ar visiem ģimenes locekļiem (tostarp visiem ģimenes bērniem, t.sk. arī adoptētajiem, un arī citām vienā nedalītā saimniecībā

dzīvojošām pilngadīgām personām). Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 31.pantā noteikto bāriņtiesai ir pienākums pastāvīgi uzraudzīt aizbildņu rīcību bērna personisko un mantisko tiesību un interešu nodrošināšanā, tostarp vismaz reizi gadā pārbaudot, kā aizbildņi pilda savus pienākumus (aizbildņi aizvieto saviem aizbilstamajiem vecākus), noskaidrojot, kā bērns jūtas aizbildņa ģimenē (vai savstarpējās attiecības nodrošina bērna psihoemocionālo labsajūtu), kādi bērnam ir nodrošināti dzīves apstākļi (bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību), kā gada laikā aizbildnis ir rīkojies ar bērna mantu, vai aizbildnis nodrošina aizbilstamā audzināšanu (aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu), vai bērnam ir nodrošināts viss nepieciešamais t.sk. veselības aprūpe, izglītības nodrošināšana, brīvā laika pavadīšanas iespējas u.c.. Šāda satura informāciju bāriņtiesa var iegūt, galvenokārt, personīgi pārliedzinoties par situāciju ģimenē, veicot dzīves apstākļu pārbaudes aizbildņa ģimenē, klātienē veicot pārrunas ar pašu bērnu un aizbildni, novērojot aizbildņa un bērna savstarpējās attiecības, kā arī saņemot aizbildņa norēķinu par bērna mantas pārvaldību. Līdzīgi pienākumi bāriņtiesai noteikti arī uz aizgādņu darbības uzraudzību, lai pārliedzinātos par aizgādībā esošo personu atbilstošu tiesību un tiesisko interešu nodrošināšanu. Ievērojot minēto, bāriņtiesu darbinieki nepieciešamo informāciju lielākoties iegūst, veicot pārrunas ar lietu dalībniekiem (bērniem, bērnu vecākiem, aizbildņiem, audžuģimenēm, aizgādībā esošām personām, personām stresa un krīzes situācijās, personām ar neadekvātu uzvedību, piemēram, agresiju, personām, kas cieš no atkarības problēmām u.c.)

Atbilstoša, kvalitatīva informācijas ieguve un prasme kontaktēties ar ļoti dažādām sabiedrības grupām ir būtiska, lai varētu īstenot arī Eiropas Savienības struktūrfondu 2014. – 2020.gadam ieviešanai darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” ietvaros plānoto deinstitucionalizācijas procesu. Tādēļ ir nepieciešams uzlabot un sekmēt speciālistu profesionalitāti un zināšanas, komunicējot ar klientiem, lai spētu laikus iesaistīties problēmu risināšanā un nodrošinātu veiksmīgu bērnu tiesību aizsardzības prevenciju, tādējādi maksimāli nodrošinot iespēju bērnam dzīvot bioloģiskajā ģimeniskā vidē vai pēc iespējas ātrāk nonākt ģimeniskā vidē, ja bērns nonācis ārpusģimenes aprūpē.

Vienlaikus, ņemot vērā augsto emocionālās spriedzes līmeni ikdienas darbā, lai veicinātu bērnu aprūpes iestāžu darba kapacitāti, nepieciešams nodrošināt supervīzijas. Ņemot vērā, ka atbilstoši grozījumiem Bāriņtiesu likumā (stājas spēkā 2015.gada 3.decembrī), sākot ar 2016.gada 1.aprīli pašvaldībām ir pienākums nodrošināt supervīzijas bāriņtiesu amatpersonām - mērķtiecīgi organizētu konsultatīvu, izglītojošu un psiholoģisku atbalstu bāriņtiesas priekšsēdētājam, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietniekam un bāriņtiesas locekļiem, lai pilnveidotu viņu profesionālo kompetenci un profesionālās darbības kvalitāti. Tāpat darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskā atbalsta mērķa 9.2.1. “Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti,

darbinieku profesionalitāti un starpinstitucionālo sadarbību darbam ar riska situācijā esošām personām” ietvaros tiks nodrošinātas supervīzijas visiem pašvaldību sociālā dienesta un citu pašvaldības izveidoto sociālo pakalpojumu sniedzēju sociālā darba speciālistiem. Savukārt bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem līdz šim netiek vienoti nodrošinātas supervīzijas. Lai nodrošinātu vienotu atbalstu speciālistiem, kas vistiešākā mērā strādā ar ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem, nodrošinātu starpinstitūciju sekmīgāku sadarbību un sniegtu atbalstu plānotajā deinstitucionalizācijas procesā, Valsts programmas ietvaros pirmo reizi plānots nodrošināt supervīzijas arī bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem.

Finansējums – 19 000 EUR

Rezultāti:

1. Apmācīti 300 bāriņtiesu darbinieki radošo darbnīcu “Komunikācijas tehnikas” ietvaros;
2. Apmācīti 300 pašvaldību bāriņtiesu un sociālo dienestu darbinieki radošo darbnīcu “Ģimenē krīze – risini to!” ietvaros;
3. Nodrošinātas supervīzijas 45 bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem vai to vietniekiem.

II. INFORMATĪVIE PASĀKUMI BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības un bērnu traumatisma gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijās bērniem, vecākiem un citiem speciālistiem;
- izglītēt sabiedrību par bērnu drošību un ārpusģimenes aprūpi.

2.1. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

Sabiedrības informētība ir būtisks priekšnoteikums jebkuras politikas īstenošanai. Lai sasniegtu bērnu un ģimenes tiesību politikas mērķus, ir nepieciešams informēt sabiedrību par tādiem prioritāriem jautājumiem kā ārpusģimenes aprūpe, t.sk., audžuģimenes un adopcija. Lai to nodrošinātu, Ministrija arī 2016.gadā turpina īstenot sabiedrības informēšanas kampaņu

„Palīdzi bērnam izaugt!”, kuras ietvaros tiks popularizēta audžuģimeņu kustība un adopcija. Tāpat, lai nodrošinātu sabiedrības izglītošanu ārpusģimenes aprūpes jomā, kampaņas ietvaros plānots īpašu uzmanību vērst bāriņtiesu darba specifikai un funkcijām.

2016.gadā Ministrija jau sesto gadu sadarbībā ar Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūtu (turpmāk – Institūts) iniciatīvas “Ilgspējas indekss” ietvaros apbalvos statusa “Ģimenei draudzīgs komersants” ieguvējus. Pretendentu atlasīti uzticēti veikt tieši iniciatīvas “Ilgspējas indekss” ietvaros, jo Institūts ir vienīgā organizācija Latvijā, kas sadarbībā ar pētījumu aģentūru “TNS”, var nodrošināt objektīvu un jau daudzus gadus īstenotu komersantu atlasīti pēc iepriekš izstrādātiem un aptaujas anketā iekļautiem kritērijiem. Neviena cita organizācija Latvijā šādu aktivitāti neveic. Iniciatīvas “Ilgspējas indekss” Ekspertu padome izstrādājusi Latvijas situācijai pielāgotus indeksa kritērijus, iedvesmojoties no starptautiskās pieredzes. Ekspertu padomi veido dažādu jomu speciālisti, kuri labi pārzina uzņēmējdarbības vidi un korporatīvās sociālās atbildības principus, tai skaitā, ģimenei draudzīgas politikas ievērošanu uzņēmumā. Kritēriju pilnveidē eksperti konsultējas arī ar valsts pārvaldes iestādēm, t.sk. ministriju, Ekonomikas ministriju, Finanšu ministriju, Patērētāju tiesību aizsardzības centru un nevalstiskajām organizācijām, piemēram, Pasaules dabas fondu u.c.

Vienlaikus plānots sniegt atbalstu biedrībai “Latvijas Daudzbērnu ģimeņu biedrību apvienība” Eiropas daudzbērnu ģimeņu konferences/salidojuma Rīgā organizēšanai. Paredzēts, ka konference varētu norisināties no 2016.gada 18. līdz 21.augustam un turpinās iepriekšējos gados citās valstīs aizsākto tradīciju. Izdevumi būs saistīti ar konferences organizēšanu, konferences dalībnieku nakšņošanas izdevumu pilnu vai daļēju segšanu, ēdināšanu un iespēju robežās izklaides vai ekskursijas pasākumu organizēšanu. Pasākuma ietvaros plānots organizēt divu dienu konferenci ar ģimenei draudzīgu uzņēmumu/pašvaldību/mediju/cilvēka nominēšanu. Šāda veida konferences aizsākās 2004.gadā Lisabonā (Portugāle) un notiek ik pa diviem gadiem. 2006.gadā konference norisinājās Győr (Ungārijā), 2008.gadā – Barselonā (Spānijā), 2010.gadā – Rimini (Itālijā), 2012.gadā – Tartu (Igaunijā), 2014.gadā Cascais (Portugālē).

Finansējums – 27 142 EUR

Rezultāti:

1. Īstenota sabiedrības informējoša kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”;
2. Apbalvoti “Ģimenei draudzīgs komersants” statusa ieguvēji;
3. Īstenota Eiropas daudzbērnu ģimeņu konference/salidojums.

2.2. Bērnu un pusaudžu uzticības tālrūņa 116111 akciju cikls bērniem, vecākiem un pedagogiem

Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111 ikdienā nodrošina psiholoģisku atbalstu bērniem un pusaudžiem, kuri nonākuši dažādās krīzes situācijās. Kā liecina Bērnu un pusaudžu uzticības tālruņa 2015. gada 1.pusgada dati, tad 8758 bērniem sniegtas psiholoģiskās konsultācijas, kuru laikā, joprojām tiek saņemta informācija par bērnu psihi traumējošiem gadījumiem, kā seksuāla (74), fiziska (627) un emocionāla (1048) vardarbība. Ņemot vērā, ka par šo tēmu paši bērni un pieaugušie neuzdrošinās runāt, kā rezultātā netiek sniegta nepieciešamā palīdzība, svarīgi informēt sabiedrību par iespējām to saņemt. Lai uzrunātu sabiedrību par seksuālo vardarbību, tiek plānots rīkot divu nedēļu akciju “Pārtrauc klusēšanu!”, kuras laikā tiktu uzrunāti bērni, vecāki, pedagogi un citi pieaugušie, kam ir zināma informācija par seksuālas vardarbības gadījumiem.

Tāpat neskatoties uz to, ka vienaudžu savstarpējā neiecietība un mobings vēl joprojām ir aktuāla tēma un gadījumu skaitam ir tendence pieaugt, par to bieži vien bērni un pieaugušie nerunā, un līdz ar to nesaņem savlaicīgu palīdzību. Tādēļ šos jautājumus svarīgi aktualizēt un pievērst sabiedrības uzmanību. Tiek plānots rīkot akciju vienas nedēļas garumā “Es izvēlos runāt!”, kas paredzēta bērniem, vecākiem un pedagogiem, kas ikdienā saskaras ar emocionālu un fizisku vardarbību skolas vidē.

Tāpat tiek plānots izveidot TV klipus bērniem, kuri ir cietuši no seksuālās vardarbības, kurā tiktu iekļauta informācija par iespējām saņemt atbalstu un palīdzību. Paredzēts TV klipus demonstrēt bērnu un pusaudžu auditorijai, lai sekmētu sabiedrības informētību un sniegtu iespēju saņemt efektīvu un nekavējošu palīdzību.

Finansējums – 18 380 EUR

Rezultāts:

1. Akcijas “Pārtrauc klusēšanu!” ietvaros izveidots TV klips par palīdzības saņemšanas iespējām bērniem, kuri piedzīvo seksuālo vardarbību.
2. TV klips izplatīts bērnu un pusaudžu auditorijai izglītības un aprūpes iestādēs.
3. TV klips demonstrēts TV.
4. Veicināta iespēja ziņot par vardarbības gadījumiem, kuros cieš bērni.

2.3. Vienojošs pasākums vispārizglītojošo izglītības iestāžu pedagogiem un skolēniem un ārpusģimenes aprūpes iestāžu audzēkņiem un audzinātājiem

Mikrovides uzlabošana vispārizglītojošajās izglītības iestādēs un ārpusģimenes aprūpes iestādēs, veicinot tajās cieņpilnas attiecības starp visiem ar šīm iestādēm saistītajiem cilvēkiem, ir ļoti būtiskāks uzdevums. Tas ļauj mazināt vienaudžu vardarbību, padarīt mācību procesu produktīvāku un kvalitatīvāku, kā arī kopumā darīt skolas vai bērnu nama vidi piemērotāku gan bērniem, gan pieaugušajiem.

Inspekcija kopš 2010. gada īsteno brīvprātīgās kustības “Draudzīga skola” un “Draudzīga māja”, kuru uzdevums ir apvienot skolas un bērnu namus, kuri vēlas uzlabot vidi savās iestādēs, izmantojot kustību piedāvātās iespējas (semināri, dažādas aktivitātes, pieredzes apmaiņa, metodoloģija, konsultācijas utt.). Pašlaik kustībā “Draudzīga skola” ir apvienojušās 169 skolas, bet kustībā “Draudzīga māja” – 17 bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādes.

Īstenotajās aktivitātēs Inspekcija regulāri apzina kustību dalībnieku viedokli un vēlmes par to, kādi jautājumi būt jāaktualizē turpmāk un kādas jaunas iniciatīvas būtu nepieciešamas sekmīgai kustību attīstībai. Tostarp kustību dalībnieki ir norādījuši, ka skolās un ārpusģimenes aprūpes iestādēs joprojām pastāv diezgan izteikta plaisa starp bērniem un pieaugušajiem – pedagogiem un audzinātājiem.

Vienojošā pasākuma kustību “Draudzīga skola” un “Draudzīga māja” dalībniekiem mērķis ir dot iespēju skolēniem, pedagogiem, audzēkņiem un audzinātājiem diskutēt par draudzīgas vides veidošanas un nostiprināšanas iniciatīvām skolās, vardarbības prevenciju un mazināšanu skolas vidē, veicināt draudzīgas un cieņpilnas vides veidošanu skolās. Šāds pasākuma formāts atbilst kustību “Draudzīga skola” un “Draudzīga māja” uzdevumiem un misijai, jo dod iespēju veicināt savstarpēji atbalstošu attiecību nostiprināšanos skolas vidē, kā arī nodrošina dažādu paaudžu skolā vai aprūpes iestādē tuvināšanos (pozitīvā informācija no pedagogiem līdz skolniekiem un audzinātājiem līdz audzēkņiem vai otrādi parasti nenonāk vai nonāk ar grūtībām).

Vienojošais pasākums iecerēts kā norišu apkopojums dienas garumā ar izglītojošām un izklaidējošām aktivitātēm, kā arī labāko eseju autoru sveikšanu.

Finansējums – 2 500 EUR.

Rezultāti:

1. Īstenota eseju/ pieteikumu apkopšana un izvērtēšana.
2. Organizēts vienas dienas pasākums ar esejās/ pieteikumos nominēto cilvēku dalību. Prognozējamais dalībnieku skaits – 250 dalībnieki.

2.4. Vardarbības pret bērnu prevences programmas īstenošana – Džimbas drošības programma

Nodibinājums „Centrs Dardedze” kā nevalstiska organizācija jau 12 gadus strādā bērnu tiesību aizsardzības jomā, lai sniegtu palīdzību vardarbībā cietušiem bērniem un viņu ģimenēm, kā arī īsteno īpašu Latvijā radītu un adaptētu izglītojoši preventīvu programmu vardarbības pret bērnu risku mazināšanai „Džimbas drošības programma”. Programmai ir dažādas sadaļas gan pirmskolas, gan sākumskolas vecuma bērniem (1. – 3.klase). Kopš 2009.gada, kad šī programma projekta ietvaros tika izveidota, to ir apguvuši ap 10 000 bērnu un ap 500 pedagogu.

Programmas mērķis ir mācīt bērniem personiskās drošības iemaņas saskarsmē ar citiem cilvēkiem – pazīstamiem, svešiem, vienaudžiem vai pieaugušajiem. Programmas laikā bērni izdzīvo dažādas situācijas, kuras palīdz bērnam uzzināt, kā atpazīt bīstamas situācijas, kā tajās rīkoties, pie kā vērsties pēc palīdzības. Gan nacionālie, gan starptautiskie normatīvie akti arvien lielāku nozīmi paredz tieši prevencijai un dažādu pasākumu nepieciešamībai vardarbības novēršanai. „Džimbas drošības programmas” un tās Latvijas situācijai adaptētās veiksmīgās iestrādes ir pamats risku mazināšanai, lai bērni nekļūtu par vardarbīgas, cietsirdīgas un ļaunprātīgas rīcības upuriem, kā arī veicina bērnu pašapziņu un prasmi droši rīkoties dažādās sadzīves situācijās

Tādēļ, ievērojot Saeimā atbalstīto priekšlikumu likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” iekļaut mērķa finansējumu „Džimbas drošības programma” finansēšanai, minētā programma tika iekļauta Valsts programmā, un 2015.gada 22.janvārī ir noslēgts līgums par programmas nodrošināšanu 2015. un 2016.gadā.

Finansējums – 42 686 EUR

Rezultāts: „Džimbas drošības programmu” apguvuši 2 040 bērni.

Valsts programmas kopējais finansējums – 263 028 EUR

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktora vietniece

L.Liepa